

Katarína Deáková

CVTI SR, Bratislava

Abstrakt: Článok prináša analytický prehľad výskytu a riešenia šikanovania na základných školách v Slovenskej republike v školskom roku 2023/2024. Analýza vychádza z administratívnych údajov Centra vedecko-technických informácií SR a zameriava sa na prípady šikanovania, ktoré boli školami oficiálne identifikované a riešené. Pozornosť sa nesústreďuje na latentný výskyt tohto javu, ale na mieru inštitucionálnej odozvy, ktorú článok kvantifikuje prostredníctvom indikátorov celkového počtu evidovaných záznamov o riešení šikanovania a podielu škôl vykazujúcich riešenie. Výsledky poukazujú na rozdiely vo výskyte riešených prípadov medzi jednotlivými krajinami a typmi zriaďovateľov, ako aj na zmeny v časovom vývoji počas posledných dvoch školských rokov. Zistenia zároveň zdôrazňujú význam systematického zberu a vyhodnocovania údajov ako východiska pre nastavovanie preventívnych opatrení a intervenčných mechanizmov v školskom prostredí.

Kľúčové slová: šikanovanie na základných školách, rizikové správanie, prevencia, administratívne údaje, školská politika

Úvod

Šikanovanie patrí stále medzi najzávažnejšie prejavy rizikového správania v edukačnom prostredí, pričom jeho formy a dynamika prechádzajú neustálou transformáciou. Závažnosť tohto fenoménu potvrdzujú aj kontinuálne zisťovania Centra vedecko-technických informácií SR (ďalej len „CVTI SR“), ktoré predstavujú empirický základ pre monitoring plnenia cieľov štátnej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži¹. Problematika šikanovania je zároveň integrálnou súčasťou Stratégie prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti v Slovenskej republike², ktorá definuje opatrenia zamerané na elimináciu násilných prejavov a sociálno-patologických javov v detskej populácii.

V odbornej literatúre je šikanovanie definované ako intencionálne, opakované a asymetrické násilné správanie, ktorého cieľom je narušenie integrity jednotlivca alebo skupiny. Súčasné analytické prístupy však presahujú rámec priamej fyzickej a verbálnej agresie a kladú zvýšený dôraz na nepriame (relačné) formy šikanovania, ako aj na fenomén kyberšikany. Tieto prejavy, charakteristické sociálnou izoláciou, ostrakizáciou a digitálnou viktimizáciou, sa vyznačujú vysokou mierou latencie, čo významne komplikuje ich včasnú identifikáciu zo strany pedagogických zamestnancov. Kľúčovým predpokladom účinnej intervencie je schopnosť pedagogických a odborných zamestnancov rozpoznať symptomatické zmeny v správaní žiaka. V nadväznosti na rezortnú Smernicu č. 1/2025³ o riešení a prevencii šikanovania a kyberšikanovania v školách a školských zariadeniach (ďalej len „Smernica“) sa zároveň posilňuje dôraz na

¹ Stratégia Slovenskej republiky pre mládež na roky 2021 – 2028.

² Stratégia prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti v SR do r. 2028, dostupná online na: <https://www.minv.sk/?strategia-prevencie-kriminality-a-inej-protispolocenskej-cinnosti-v-sr-do-r-2028>.

³ Smernica č. 1/2025 k prevencii a riešeniu šikanovania detí a žiakov v školách a v školských zariadeniach, dostupná online na: <https://www.minedu.sk/data/att/d76/32441.fb1a83.pdf>.

multidisciplinárny prístup, v rámci ktorého škola aktívne spolupracuje so zložkami Policajného zboru SR a so systémom zariadení poradenstva a prevencie (ďalej len „ZPP“).

Výskyt šikanovania v základných školách

V tejto časti textu prinášame výsledky analýzy výskytu šikanovania na základných školách z hľadiska typu zriaďovateľa, konkrétne na školy štátne, súkromné a cirkevné. Cieľom je identifikovať rozdiely medzi jednotlivými typmi škôl a poukázať na možné súvislosti medzi organizačnými a inštitucionálnymi charakteristikami školského prostredia a výskytom šikanovania. Analýza zároveň umožňuje sledovať vývojové trendy v čase a porovnať zmeny zaznamenané v priebehu posledných dvoch školských rokov. Takto koncipovaný prístup prispieva k hlbšiemu porozumeniu štrukturálnych faktorov, ktoré môžu ovplyvňovať mieru výskytu rizikového správania v školskom prostredí. Spracované údaje reflektujú stav k 15. septembru 2024 za školský rok 2023/2024. Dáta sú podrobené komparatívnej analýze z hľadiska typu zriaďovateľa.

V školskom roku 2023/2024 základné školy (ďalej len „ZŠ“) identifikovali a riešili spolu 1 611 prípadov šikanovania, čo je nárast za jeden rok o 525 prípadov (o 48,34 %). Z toho bolo 1 180 prvotných prípadov, a opakujúcich sa bolo až 431 prípadov, čo je takmer dvojnásobok oproti predchádzajúcemu roku. S PZ SR riešilo šikanovanie 164 škôl (nárast o 64 prípadov, 64 %). Najväčší podiel čo sa týka riešenia tohto rizikového správania na školách riešili štátne školy 93,05 % (nárast o 1,06 p.b.). Počet záznamov sa znížil na súkromných školách z 53 na 35 (podiel z 4,88 % o 2,71 p.b.). Naopak na cirkevných školách riešili viac prípadov šikanovania ako predošlý rok a to o 43 prípadov (podiel sa zvýšil o 1,65 p.b.). V nasledujúcej tabuľke č. 1 uvádzame prehľad dát o záznamoch ZŠ o riešení šikanovania podľa typu zriaďovateľa za školský rok 2023/2024 a 2022/2023 kvôli ľahšej komparácii štatistických dát.

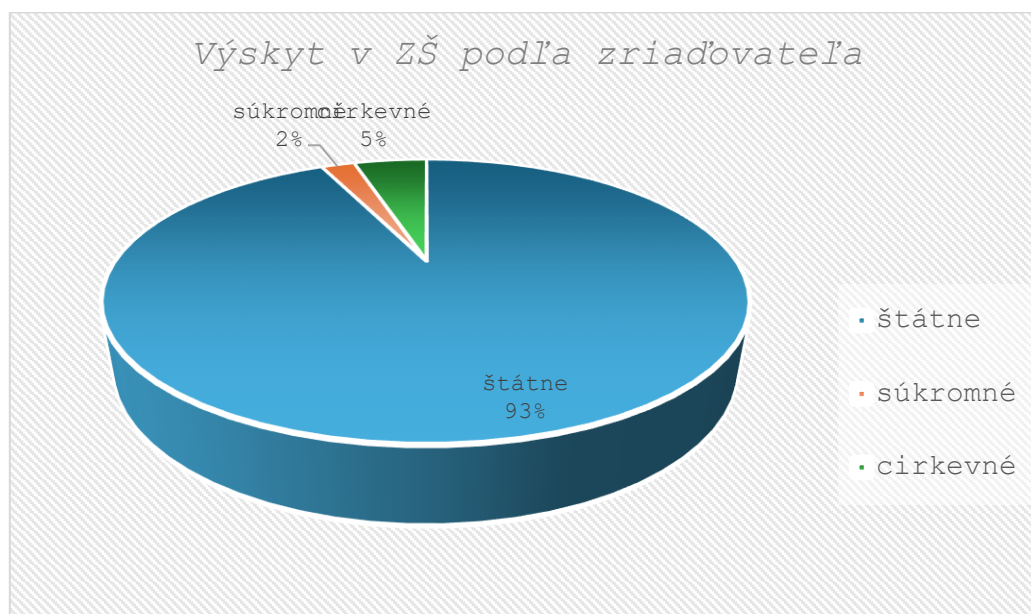
Tabuľka 1: Záznamy ZŠ o riešení šikanovania podľa zriaďovateľa ZŠ

Zriaďovateľ	Školský rok 2023/2024				Školský rok 2022/2023			
	Záznamy o šikanovaní	%	Z toho prvotné	Z toho riešené PZ SR	Záznamy o šikanovaní	%	Z toho prvotné	Z toho riešené PZ SR
štátne	1 499	93,05	1 076	159	999	91,99	767	96
súkromné	35	2,17	30	3	53	4,88	47	4
cirkevné	77	4,78	74	2	34	3,13	24	0
spolu	1 611	100,00	1 180	164	1086	100,00	838	100

Zdroj a spracovanie CVTI SR

Graf č. 1 znázorňuje graficky spracovaný prehľad podielu záznamov a celkového počtu záznamov škôl podľa typu zriaďovateľa. Je potrebné zdôrazniť, že výskyt šikanovania nie je možné medzi jednotlivými typmi zriaďovateľov priamo porovnávať na základe ich celkového počtu v SR. Vhodnejším ukazovateľom intenzity zapojenia sú podiely počtu zaznamenaných prípadov a podiely počtu škôl v rámci jednotlivých typov zriaďovateľa, ktoré sú zverejnené v tabuľke č. 2.

Graf 1: Záznamy o riešení šikanovania v ZŠ podľa zriaďovateľa

Podiel základných škôl, ktoré evidovali a riešili prípady šikanovania, na celkovom počte základných škôl v Slovenskej republike poukazuje na zvyšujúci sa trend riešenia tohto rizikového javu. Počet ZŠ, ktoré riešili šikanu sa v SR zvýšil o 98; podiel o 4,9 p.b. Najviac sa zvýšil počet riešených prípadov na cirkevných ZŠ o 11; podiel o 17,8 p.b. a mierne na štátnych školách o 92; podiel o 5,36 p.b. Naopak, podiel riešených prípadov šikany sa znížil na súkromných školách o 19,94 p.b.

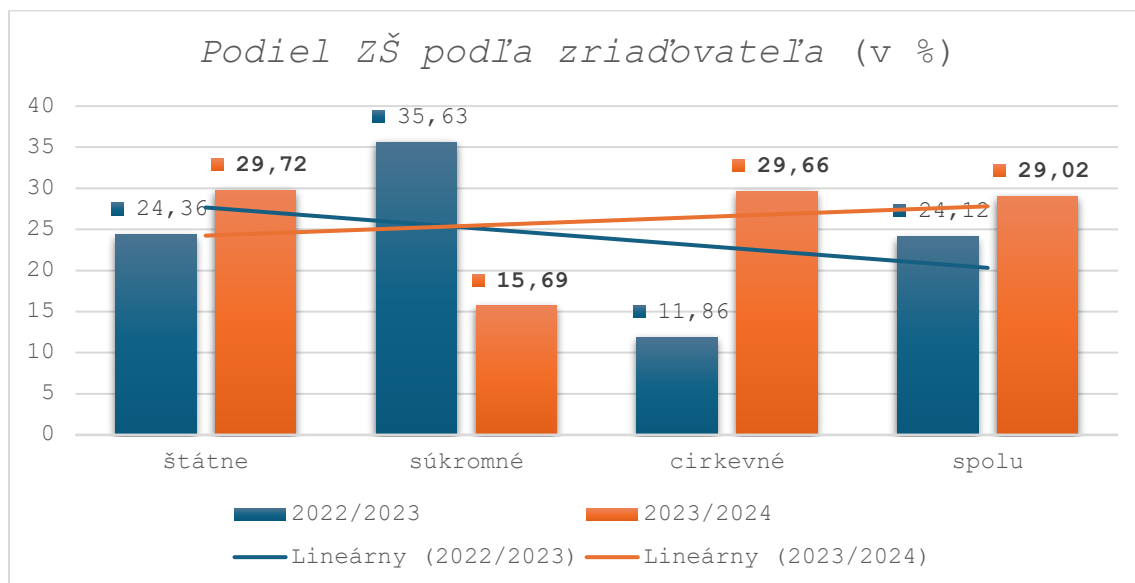
Tabuľka 2: Podiel ZŠ s výskytom šikanovania podľa zriaďovateľa

Zriaďovateľ	Školský rok 2023/2024			Školský rok 2022/2023			Rozdiel %
	Počet ZŠ s výskytom	Školy spolu	Podiel %	Záznamy o šikanovaní	Školy spolu	Podiel %	
štátne	546	1 837	29,72	454	1 864	24,36	+5,36
súkromné	16	102	15,69	31	87	35,63	-19,94
cirkevné	35	118	29,66	14	118	11,86	+17,8
spolu	597	2 057	29,02	499	2 069	24,12	+4,9

Zdroj a spracovanie CVTI SR

Vizualizácia údajov v grafe č. 2 znázorňuje vývojový trend v školských rokoch 2022/2023 a 2023/2024. Výsledky poukazujú na výrazný nárast počtu riešených prípadov šikanovania na štátnych a cirkevných základných školách, zatiaľ čo na súkromných školách bol zaznamenaný výrazný pokles. Zistené rozdiely môžu súvisieť s odlišnou mierou identifikácie a evidencie prípadov, ako aj s rozdielnymi podmienkami a mechanizmami riešenia rizikového správania v jednotlivých typoch škôl.

Graf 2: Podiel ZŠ s výskytom šikanovania podľa zriaďovateľa

Výskyt šikanovania na základných školách v jednotlivých krajoch

V tejto časti článku sa zameriavame na regionálne rozdiely vo výskyte šikanovania na ZŠ v rámci jednotlivých krajov SR. Cieľom je poukázať na priestorové súvislosti tohto fenoménu a identifikovať možné rozdiely medzi územiaми, ako aj sledovať vývojové trendy v priebehu posledných dvoch školských rokov. Pri komparácii dát s predošlým školským rokom prišlo k navýšeniu počtu záznamov ZŠ vo všetkých krajoch.

Najväčší počet záznamov o riešení šikanovania evidovali ZŠ v žilinskom kraji 260 (zvýšenie o 102), v prešovskom kraji 251 (zvýšenie o 75), banskobystrickom (225) a košickom kraji (224 záznamov). Najmenej záznamov evidovali školy v trnavskom kraji 125 (zvýšenie o 43), nitriansky kraj 168 (zvýšenie 66) a trenčiansky kraj 179 (zvýšenie o 73). najmenšie zvýšenie počtu záznamov bolo v bratislavskom kraji 181 (zvýšenie o 19).

Najväčší výskyt riešených prípadov bolo v žilinskom (16,12 %; zvýšenie o 1,57 p.b.) a prešovskom kraji (15,55 %, zníženie o 0,66 p. b.⁴). Najviac prípadov s Policajným zborom SR (PZ SR) riešili ZŠ v prešovskom kraji 31 (nárast o 11), ďalej v banskobystrickom kraji 27 (nárast o 6). Najväčší nárast prípadov riešených s PZ SR zaznamenali školy v trnavskom kraji (nárast o 13 prípadov), žilinskom kraji (o 12 prípadov), v nitrianskom a prešovskom kraji (rovnako o 11 prípadov). Celkovo na školách v SR narástol počet prípadov šikany riešených v spolupráci s PZ SR o 64 prípadov.

⁴ Zníženie podielu o 0,66 p.b. ovplyvnilo navýšenie celkového počtu prípadov, aj napriek tomu, že počet záznamov sa zvýšil.

Tabuľka 3: Záznamy o šikanovaní v ZŠ podľa krajov

Kraj	Školský rok 2023/2024				Školský rok 2022/2023			
	Záznamy	%	Z toho prvotné	Z toho riešené PZ SR	záznamy	%	Z toho prvotné	Z toho riešené PZ SR
Bratislavský	181	11,22	160	8	162	14,92	119	9
Trnavský	125	7,75	82	18	82	7,55	66	5
Trenčiansky	179	11,10	130	16	106	9,76	85	11
Nitriansky	168	10,42	107	19	102	9,39	78	8
Žilinský	260	16,12	200	20	158	14,55	125	8
Banskobystrický	225	13,95	150	27	138	12,71	106	21
Prešovský	251	15,55	175	31	176	16,21	132	20
Košický	224	13,89	178	25	162	14,92	127	18
SR	1 613	100,00	1 182	164	1 086	100,00	838	100

Zdroj a spracovanie CVTI SR

V ďalšom tabuľkovom prehľade (tabuľka č. 4) uvádzame podiely počtu ZŠ s výskytom šikanovania a celkového počtu škôl v jednotlivých krajoch. Najväčší počet škôl, ktoré riešili šikanovanie bolo v prešovskom kraji 96 (zvýšenie o 25). Nasleduje žilinský kraj 90 (zvýšenie o 16), a košický kraj 89 (zvýšenie o 25). Najmenší počet škôl bolo v trnavskom kraji 52 (zvýšenie o 8), v trenčianskom kraji 63 (zvýšenie o 15) a v bratislavskom kraji 67 (zníženie o 7). Čo sa týka percentuálneho podielu počtu škôl s výskytom šikany a celkového počtu škôl v kraji bol najvyšší v bratislavskom kraji⁵, aj keď sa znížil oproti poslednému roku o 5,48 p.b. V ostatných krajoch sa podiel škôl zvýšil. Nasleduje žilinský kraj 35,02 (viac o 6,23 p.b.), trenčiansky kraj 33,16 % (zvýšenie o 8,16 p.b.). najnižší podiel bol v trnavskom kraji 24,88 %, v prešovskom kraji 25,13 %, nitrianskom kraji 25,63 % a banskobystrickom kraji 26,62 %.

Tabuľka 4: Podiel ZŠ s výskytom šikanovania podľa krajov

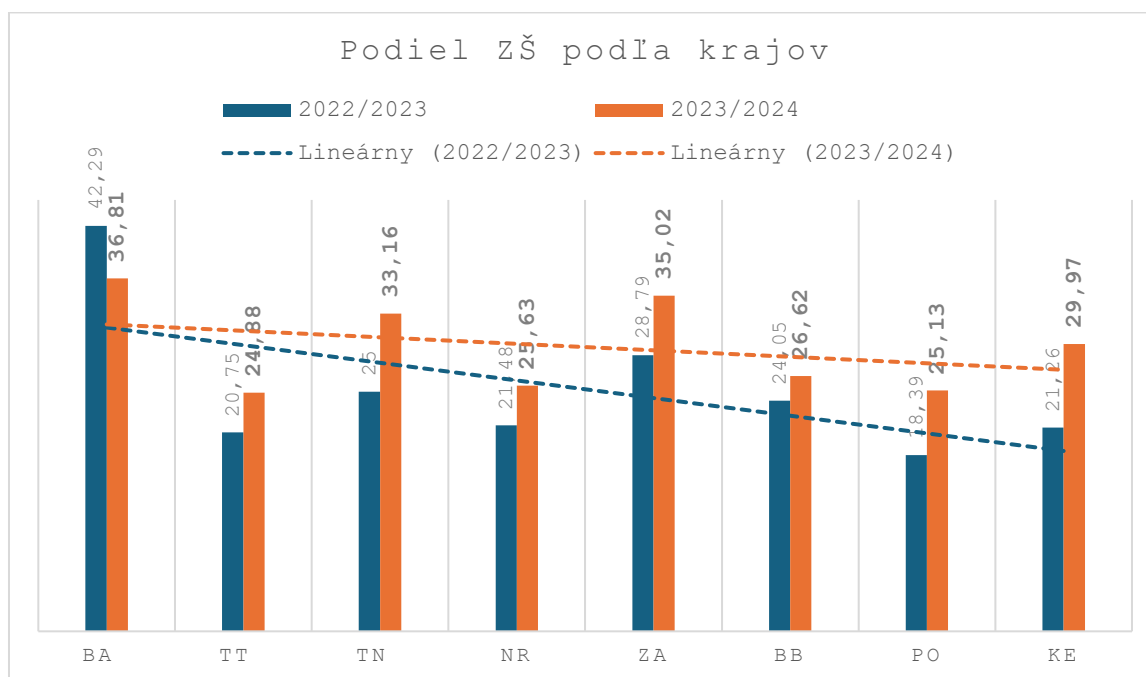
Kraj	Školský rok 2023/2024			Školský rok 2022/2023			Rozdiel %
	Počet ZŠ s výskytom	Školy spolu	Podiel %	Počet ZŠ s výskytom	Školy spolu	Podiel %	
Bratislavský	67	182	36,81	74	175	42,29	-5,48
Trnavský	52	209	24,88	44	212	20,75	+4,13
Trenčiansky	63	190	33,16	48	192	25,00	+8,16
Nitriansky	71	277	25,63	61	284	21,48	+4,15
Žilinský	90	257	35,02	74	257	28,79	+6,23
Banskobystrický	70	263	26,62	63	262	24,05	+2,57
Prešovský	96	382	25,13	71	386	18,39	+6,74
Košický	89	297	29,97	64	301	21,26	+8,71
SR	598	2 057	29,07	499	2 069	24,12	+4,95

Zdroj a spracovanie CVTI SR

Vývojový trend zmien v podieloch škôl, ktoré riešili šikanovanie, vo vzťahu k celkovému počtu škôl v jednotlivých krajoch za posledné dva školské roky je graficky znázornený v grafe č. 3, pričom umožňuje porovnať dynamiku vývoja medzi jednotlivými územiami v sledovanom období.

⁵ Bratislavský kraj má najmenší počet škôl, a táto objektívna skutočnosť ovplyvňuje aj výšku podielu.

Graf 3: Podiel ZŠ s výskytom šikanovania podľa krajov

Zistené výsledky poukazujú na existenciu rozdielov vo výskyte riešených prípadov šikanovania medzi jednotlivými krajmi, ako aj medzi typmi zriaďovateľov základných škôl. Výraznejšie zmeny zaznamenané v sledovanom období naznačujú, že vývoj tohto fenoménu nie je v priestore ani v čase homogénny. Zvýšený počet riešených prípadov šikanovania na štátnych a cirkevných školách môže odrážať nielen reálny nárast výskytu rizikového správania, ale aj zlepšenú identifikáciu a evidenciu prípadov v dôsledku posilnenia metodickej podpory a legislatívneho rámca. Naopak, pokles zaznamenaný na súkromných školách a v bratislavskom kraji môže súvisieť s odlišnou štruktúrou škôl, ich veľkosťou alebo rozdielnymi mechanizmami riešenia problémového správania.

Záver

Analýza výskytu šikanovania na základných školách v Slovenskej republike identifikuje rozdiely medzi jednotlivými krajmi, ako aj medzi typmi zriaďovateľov, a zároveň poukazuje na zmeny v časovom vývoji v priebehu posledných dvoch školských rokov. Zistenia zdôrazňujú význam systematického a kontinuálneho zberu a vyhodnocovania údajov ako kľúčového predpokladu pre efektívne nastavovanie preventívnych opatrení a intervenčných mechanizmov v školskom prostredí.

Výsledky zároveň poukazujú na potrebu ďalšieho rozvoja jednotných postupov identifikácie a evidencie prípadov šikanovania, ako aj na posilňovanie medziinštitucionálnej spolupráce škôl nielen pri riešení, ale už pri preventívnych programoch so ZPP (CPP), PZ SR, OČTK a orgánmi sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a ďalšími inštitúciami napr. Slovenské národné stredisko pre ľudské práva. Znepokojujúcim zistením je nárast opakujúcich sa prípadov šikanovania, ktorý naznačuje pretrvávajúce rizikové správanie aj napriek realizovaným

intervenciám. Tento nepriaznivý trend otvára otázky týkajúce sa kapacity škôl a ich podporných tímov efektívne reagovať na opakované formy šikanovania, ako aj primeranosti dostupnej odbornej, metodickej a systémovej podpory pri ich identifikácii a riešení.

V nasledujúcom čísle časopisu *Prevenia* budú prezentované výsledky analýzy výskytu šikanovania na stredných školách.

Zdroj:

1. Centrum vedecko-technických informácií SR. *Štatistická ročenka – základné školy*. Bratislava: CVTI SR. [online]. Dostupné z: https://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/statistiky/statisticka-rocenka-publikacia/statisticka-rocenka-zakladne-skoly.html?page_id=9601
2. Ministerstvo vnútra SR. *Stratégia prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti v Slovenskej republike*.
3. *Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR. Smernica č. 1/2025 k riešeniu a prevencii šikanovania v školách a školských zariadeniach*. [online]. Dostupné z: <https://www.minedu.sk/data/att/d76/32441.fb1a83.pdf>